

Nr 1019

Av herrar Grebäck och Hagnell, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående inrättande av en datamaskinfond och anslag till statskontoret för budgetåret 1968/69, m. m.

(Lika lydande med motion nr 787 i Första kammaren)

Kungl. Maj:ts proposition nr 48 tar upp frågor om anskaffning, förvaltning och drift av statens datamaskiner. Därmed kommer man in på frågor av stor betydelse för den framtida industriella utvecklingen. Innan vi övergår till en diskussion av propositionens innehåll och förslag, vill vi därför kort beröra denna betydelsefulla aspekt. Datamaskinindustrin kommer genom sina direkta och indirekta verkningar att vara en betydelsefull faktor för den industriella, finansiella och tekniska utvecklingen samt för sysselsättningen inom vårt näringsliv. Enligt amerikanska bedömningar beräknas datamaskinindustrin om en generation vara den tredje största industrigrenen i världen. För svensk industriell utveckling och sysselsättning synes det därför vara angeläget att få åtminstone vissa delar av den industrin att utvecklas också i vårt land.

För närvarande är dataindustrin koncentrerad till ett fåtal stora företag. Det största, ett amerikanskt, beräknas ha kontroll över tre fjärdedelar av världsproduktionen. Detta företag, liksom andra stora dataföretag, har utvecklats genom kraftigt statligt stöd i form av forsknings- och utvecklingsbidrag samt genom beställningar från statliga, militära och civila myndigheter.

Det är angeläget att vi på svensk sida inom rimliga ekonomiska och tekniska gränser tar vara på möjligheterna att utveckla och befordra datamaskinindustrin även i vårt land.

Det förefaller oss som om statskontoret vid olika tillfällen — när anskaffning av datamaskiner varit aktuell — av olika skäl inte har kunnat komma in på de mera vidsträckta och framtidsbetonade utvecklingssynpunkterna när det gäller datamaskinindustrin och av den beroende andra näringsgrenar i vårt land. Inte heller har den mera specifika bedömning som i en del fall gjorts från myndigheternas sida visat sig vara helt väl grundad. Sålunda har erfarenheterna från de s. k. länsstyrelsemaskinerna visat att svensk maskinutrustning, vilken anskaffades i åtta fall av de tjugo, visat sig vara för dessa ändamål överlägsen den typ av maskiner som en-

sidigt rekommenderades till anskaffning. Den möjlighet som vid det tillfället tillvaratogs när det gällde utvecklingen av svensk dataindustri åstadkoms genom ingripande av finansministern i de förslag som framlades för riksdagen och av denna godtogs.

Under här berörda förhållanden förefaller det vara förenat med stora risker för svensk datamaskinindustris utveckling att hårt centralisera anskaffning, förvaltning och drift av statens datamaskiner i statskontorets händer. En utveckling av hittillsvarande ordning synes av flera skäl vara att föredraga. Samråd mellan olika inköpsintressen bör kunna komma till stånd på det sätt som statsrådet antyder i propositionen. Fråga är om inte samrådet och förslagen i fråga om anskaffning av datamaskiner bör ske i ett råd, i vilket inte enbart statskontoret utan också andra betydelsefulla statliga datakonsumenter vore representerade vid sidan av företrädare för regering och riksdag.

Ehuru det går något utanför vad som behandlas i Kungl. Maj:ts proposition nr 48 vill vi med hänvisning till ovanstående framhålla att närmare riktlinjer för en svensk dataindustriell politik bör utformas av regeringen och föreläggas riksdagen.

Enligt vår mening är det väl motiverat att tills vidare pröva ett rörligt och decentraliserat system som kan ge medinflytande för avnämarna vid anskaffning och drift av datamaskiner för statens räkning. Utnyttjandet av elektronisk databehandling måste ses som ett val av en speciell resurs bland andra tänkbara resurser. Den ansvariga ledningen för ett verk, en förvaltning eller en institution måste ges befogenheter som svarar mot ansvaret såväl i detta val som i andra frågor.

Enligt vår mening bör fonden för datamaskinanskaffning för högre undervisning och forskning bestå tills vidare. Detta bör möjliggöra en större grad av inflytande för »avnämarna». En möjlighet är att den ställes under en egen styrelse med företrädare för de berörda universiteten och forskningsinstitutionerna samt statskontoret. För affärsverkens del föreslår propositionen att datamaskinanläggningarna inte skall omfattas av den föreslagna centrala datamaskinfonden. Lika väl som särskilda skäl talar för en sådan ordning kan vägande argument framföras för den speciella fonden vad den högre undervisningen och forskningen beträffar.

Representanter för datadelegationen i Stockholm har framhållit att den tekniska utvecklingen för närvarande talar mot den starkt centraliserade uppläggning och anskaffning av större maskiner till vilka en rad terminaler anslutes. Den tekniska utvecklingen går i sådan riktning att medelstora och i viss mån även smärre datamaskiner i framtiden kan utföra önskade tjänster till lägre kostnad än med en större koncentration till mycket stora maskinanläggningar. Härtill kommer att olika statliga institutioner och företag har ett ganska olikartat behov av datamaskintjänster. För forskningen på detta område är problematiken delvis annorlunda än t.ex. för

ämbetsverken och affärsverken. Vissa typer av maskiner är lämpligare för vissa prestationer än andra maskiner är. Statskontorets samarbete med universitetsinstitutionerna i Stockholm och Lund i hithörande frågor har visat sig ingalunda förlöpa friktionsfritt. Med den ovan föreslagna organisationen bör samarbetsproblemen kunna lösas på ett smidigare sätt.

Om institutioner med likartade behov på sätt här ovan antytts sammanförs i grupper, som gemensamt får inflytande över sin försörjning av datamaskintjänster, kan detta medföra betydande fördelar för forskningen.

Med hänvisning till ovanstående hemställer vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad här ovan anförts om en statlig utvecklingspolitik på det dataindustriella området; samt

att riksdagen måtte besluta att den nuvarande fonden för datamaskiner åt högre undervisning och forskning bör bestå och på här ovan antytt sätt ledas av en styrelse, för vilken närmare bestämmelser utformas av Kungl. Maj:t.

Stockholm den 26 mars 1968

Erik Grebäck (cp)

Hans Hagnell (s)
